

Spis treści

Wstęp	VII
Wykaz skrótów	XXVII
Wykaz orzeczeń i opinii	XXXVII
Wykaz dokumentów	XLV

Część I. Część ogólna prawa międzynarodowego

Rozdział I. Wprowadzenie do systemu prawa międzynarodowego	3
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	5
§ 2. Pojęcie prawa międzynarodowego publicznego i pojęcia treściowo z nim powiązane	5
§ 3. Etymologia nazwy „prawo międzynarodowe”	13
§ 4. Cechy charakterystyczne prawa międzynarodowego publicznego	14
§ 5. Prawo międzynarodowe publiczne a prawo międzynarodowe prywatne	19
§ 6. Prawo międzynarodowe publiczne a prawo krajowe	20
§ 7. Systematyka prawa międzynarodowego	26
§ 8. Fragmentacja prawa międzynarodowego i jego konstytucjonalizacja	34
§ 9. Dla przypomnienia przed egzaminem	37
Rozdział II. Natura prawa międzynarodowego	39
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	39
§ 2. Obowiązki prawa międzynarodowego	40
§ 3. Konsensualny charakter prawa międzynarodowego	42
§ 4. Prawo międzynarodowe jako system	44
§ 5. Dobra wiara (<i>bona fides</i>)	45
§ 6. Dla przypomnienia przed egzaminem	46
Rozdział III. Historia prawa międzynarodowego	47
§ 1. Wprowadzenie	48
§ 2. Prawo międzynarodowe i jego historia	48
I. Uwagi koncepcyjne	48
II. Prawo międzynarodowe – próby periodyzacji	49
§ 3. Starożytność i średniowiecze	50
I. Relacje między ludami w epoce grecko-rzymskiej	50
II. <i>Ius gentium</i>	51
III. Doktryna <i>bellum instum</i>	51
§ 4. Epoka nowożytna	52
I. Narodziny państw	52
II. Pokój westfalski i jego konsekwencje	53
III. Ojcowie prawa międzynarodowego	53

IV. Prawo rzymskie i prawo międzynarodowe	54
V. Naturaliści i pozytywiści	55
§ 5. Wiek XIX	56
I. Kongres wiedeński i nowy porządek europejski	56
II. Prawo międzynarodowe w ujęciu pozytywistycznym	57
III. Humanitaryzacja konfliktów zbrojnych	57
IV. Profesjonalizacja prawa międzynarodowego	58
V. Prawo międzynarodowe i kolonializm	58
§ 6. Wiek XX	59
I. Pierwsza wojna światowa i porządek wersalski	59
II. Działalność Ligi Narodów	60
III. Organizacja Narodów Zjednoczonych i zimna wojna	60
IV. Renesans prawa naturalnego	61
V. Dekolonizacja	61
§ 7. Dla przypomnienia przed egzaminem	62
Rozdział IV. Źródła prawa międzynarodowego publicznego	65
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	66
§ 2. Pojęcie źródeł prawa międzynarodowego publicznego i pojęcia treściowo z nim powiązane	66
§ 3. Umowa międzynarodowa	73
§ 4. Zwyczaj międzynarodowy	75
§ 5. Zasady ogólne prawa	82
§ 6. Akt jednostronny	84
§ 7. Prawotwórcza uchwała organizacji międzynarodowych	87
§ 8. Środki pomocnicze (<i>subsidiary means</i>)	89
§ 9. <i>Soft law</i> („miękkie prawo”)	90
§ 10. Hierarchia źródeł czy norm prawa międzynarodowego publicznego	92
§ 11. Relacje między źródłami prawa międzynarodowego	97
§ 12. Kodyfikacja źródeł prawa międzynarodowego	99
§ 13. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju w zakresie źródeł prawa międzynarodowego	102
§ 14. Dla przypomnienia przed egzaminem	103
Rozdział V. Prawo traktatów	107
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	108
§ 2. Pojęcie traktatu, prawa traktatów i pojęcia treściowo z nimi powiązane	109
§ 3. Źródła prawa traktatów	110
§ 4. Budowa umowy międzynarodowej	113
§ 5. Rodzaje umów międzynarodowych	119
§ 6. Zawieranie umowy międzynarodowej	120
I. Uwagi ogólne	120
II. Negocjacje i przyjęcie tekstu umowy	121
III. Sposoby wyrażenia zgody na związanie się umową	122
IV. Wejście umowy w życie i tymczasowe stosowanie umowy	128
§ 7. Zastrzeżenia do umów międzynarodowych	129
§ 8. Pełnomocnictwa	132
§ 9. Rejestracja i publikacja umów międzynarodowych	133
§ 10. Przestrzeganie, stosowanie i interpretacja umów międzynarodowych	135
I. Przestrzeganie umów międzynarodowych	135
II. Stosowanie umów międzynarodowych	136
1. Zakres czasowy stosowania umów międzynarodowych	136
2. Zakres terytorialny stosowania umów międzynarodowych	137

3. Zakres przedmiotowy stosowania umów międzynarodowych	139
4. Zakres podmiotowy stosowania umów międzynarodowych	139
III. Interpretacja umów międzynarodowych	140
§ 11. Poprawki i modyfikacje umów międzynarodowych	142
I. Uwagi ogólne	142
II. Poprawki do umów międzynarodowych	143
III. Modyfikacje umów międzynarodowych	145
§ 12. Nieważność, wygaśnięcie i zawieszenie umowy międzynarodowej	146
I. Nieważność umowy międzynarodowej	146
II. Wygaśnięcie umowy międzynarodowej	148
III. Zawieszenie umowy międzynarodowej	151
§ 13. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju w zakresie prawa traktatów	152
§ 14. Dla przypomnienia przed egzaminem	154
Rozdział VI. Podmiotowość w prawie międzynarodowym	159
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	160
§ 2. Pojęcie podmiotu prawa międzynarodowego i pojęcia treściowo z nim powiązane	161
§ 3. Państwo jako podmiot prawa międzynarodowego	164
I. Pojęcie i status prawnomiędzynarodowy państwa	164
1. Uwagi ogólne	164
2. Terytorium	164
3. Ludność	165
4. Władza suwerenna	166
A. Pojęcie władzy suwerennej	166
B. Pojęcie suwerenności	166
5. Efektywność	168
II. Rodzaje państw	169
III. Atrybuty podmiotowości prawnomiędzynarodowej państw	172
IV. Prawa zasadnicze państw	173
V. Immunitet jurysdykcyjny	175
VI. Powstanie i upadek państwa	176
VII. Zasada ciągłości i identyczności państwa oraz sukcesja zobowiązań międzynarodowych	179
§ 4. Stolica Apostolska jako podmiot prawa międzynarodowego	179
I. Pojęcie i status Stolicy Apostolskiej oraz Watykanu	179
II. Atrybuty podmiotowości prawnomiędzynarodowej Stolicy Apostolskiej i Watykanu	182
§ 5. Organizacje międzynarodowe jako podmiot prawa międzynarodowego	183
I. Pojęcie i status organizacji międzynarodowej	183
II. Atrybuty podmiotowości prawnomiędzynarodowej organizacji międzynarodowych	185
1. Zdolność do tworzenia norm międzynarodowych	185
2. Prawo legacji	185
3. Zdolność procesowa	186
4. Uchwały prawotwórcze organizacji	187
III. Podmiotowość organizacji międzynarodowych potwierdzona w statucie ..	187
IV. Podmiotowość organizacji międzynarodowych w prawie krajowym	188
§ 6. Zakon Kawalerów Maltańskich jako podmiot prawa międzynarodowego	188
I. Pojęcie i status Zakonu Kawalerów Maltańskich	188
II. Atrybuty podmiotowości prawnomiędzynarodowej Zakonu Kawalerów Maltańskich	190

§ 7. Strona wojująca i partyzanci jako podmioty prawa międzynarodowego	192
I. Pojęcie i status strony wojującej	192
II. Atrybuty podmiotowości strony wojującej	194
III. Pojęcie i status partyzantów	195
IV. Atrybuty podmiotowości partyzantów	195
§ 8. Naród/lud jako podmiot prawa międzynarodowego	196
I. Pojęcie i status narodu	196
II. Atrybuty podmiotowości prawnomiędzynarodowej narodu/ludu	196
III. Prawo do samostanowienia narodu/ludu	197
IV. Mniejszości narodowe	199
V. Ludy tubylcze	200
§ 9. Osoby fizyczne (jednostki) jako podmiot prawa międzynarodowego	201
I. Pojęcie i status osoby fizycznej	201
II. Atrybuty podmiotowości prawnomiędzynarodowej osoby fizycznej	202
§ 10. Organizacje pozarządowe jako podmiot prawa międzynarodowego	206
I. Pojęcie i status organizacji pozarządowych	206
II. Atrybuty podmiotowości organizacji pozarządowych	207
III. Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża	207
IV. Międzynarodowy Komitet Olimpijski	209
§ 11. Międzynarodowe przedsiębiorstwa jako podmiot prawa międzynarodowego	210
I. Pojęcie i status przedsiębiorstw międzynarodowych	210
II. Atrybuty podmiotowości przedsiębiorstw międzynarodowych	211
§ 12. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju w zakresie podmiotów prawa międzynarodowego	213
§ 13. Dla przypomnienia przed egzaminem	214
Rozdział VII. Organizacje międzynarodowe i prawo organizacji międzynarodowych .	217
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	218
§ 2. Pojęcie organizacji międzynarodowych i pojęcia treściowo z nim powiązane	219
§ 3. Rys historyczny współczesnych organizacji międzynarodowych	220
§ 4. Klasyfikacje organizacji międzynarodowych – kryteria klasyfikacji	223
§ 5. Utworzenie organizacji międzynarodowej w praktyce międzynarodowej	226
§ 6. Zakończenie bytu organizacji międzynarodowej	228
§ 7. Prawo pierwotne organizacji międzynarodowej	231
§ 8. Prawo wtórne (<i>acquis</i>) organizacji międzynarodowej	236
§ 9. Formy i treść uczestnictwa organizacji międzynarodowej	239
§ 10. Finansowanie organizacji	244
§ 11. Podmiotowość organizacji międzynarodowej w prawie międzynarodowym i krajowym	246
§ 12. Funkcje organizacji międzynarodowych	252
§ 13. Funkcjonariusze międzynarodowi	254
§ 14. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju organizacji międzynarodowych	261
§ 15. Dla przypomnienia przed egzaminem	262
Rozdział VIII. Ludność w prawie międzynarodowym	265
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	265
§ 2. Pojęcie ludności i pojęcia treściowo z nim powiązane	266
§ 3. Obywatelstwo	267
I. Uprawnienia państwa do regulowania spraw związanych z obywatelstwem	267
II. Definicja oraz sposoby nabycia i utraty obywatelstwa	268
III. Wielokrotne obywatelstwo	271

IV. Obywatelstwo Unii Europejskiej	272
§ 4. Bezpaństwowość	273
I. Pojęcie bezpaństwowości	273
II. Sytuacje prowadzące do zjawiska bezpaństwowości	274
III. Status bezpaństwowca	275
§ 5. Cudzoziemcy	275
§ 6. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju w zakresie problematyki ludności w prawie międzynarodowym	277
§ 7. Dla przypomnienia przed egzaminem	277
Rozdział IX. Terytorium w prawie międzynarodowym	279
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	280
§ 2. Pojęcie terytorium i pojęcia treściowo z nim powiązane	280
§ 3. Klasyfikacja terytoriów	281
I. Uwagi ogólne	281
II. Terytoria państw	282
III. Terytoria międzynarodowe	283
IV. Terytoria zależne	284
§ 4. Zwierzchnictwo terytorialne	286
I. Pojęcie i zakres zwierzchnictwa terytorialnego	286
II. Ograniczenia zwierzchnictwa terytorialnego	287
§ 5. Integralność terytorialna	288
§ 6. Granice	289
I. Pojęcie i rodzaje granic państwowych	289
II. Proces wyznaczania granicy	290
§ 7. Nabycie terytorium	292
I. Uwagi ogólne	292
II. Pierwotne sposoby nabycia terytorium	293
III. Pochodne sposoby nabycia terytorium	294
§ 8. Utrata terytorium	296
§ 9. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju w zakresie problematyki terytorium w prawie międzynarodowym	297
§ 10. Dla przypomnienia przed egzaminem	299
Rozdział X. Sukcesja w prawie międzynarodowym	301
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	303
§ 2. Rys historyczny kodyfikacji zagadnienia sukcesji	303
§ 3. Pojęcie sukcesji i pojęcia treściowo z nim powiązane	305
§ 4. Zasada ciągłości i tożsamości państw	307
§ 5. Doktryny dotyczące skutków prawnych sukcesji (modele sukcesji prawnej)	309
§ 6. Sukcesja państw w odniesieniu do umów międzynarodowych	311
I. Charakterystyka Konwencji o sukcesji w odniesieniu do traktatów z 23.8.1978 r.	311
II. Zasady dotyczące reżimów terytorialnych ustanowionych w traktatach granicznych i traktatach zlokalizowanych	311
III. Zasady dotyczące sukcesji części terytorium	312
IV. Zasady dotyczące sukcesji w przypadku nowo powstałych niepodległych państw	313
V. Zasady dotyczące sukcesji w przypadku zjednoczenia i podziału państw	313
§ 7. Sukcesja państw w odniesieniu do mienia, archiwów i długów państwowych	315
I. Uwagi ogólne	315
II. Sukcesja w odniesieniu do mienia państwowego	315
III. Sukcesja w odniesieniu do archiwów państwowych	317

IV. Sukcesja w odniesieniu do długów państwowych	319
§ 8. Sukcesja państw w odniesieniu do obywatelstwa	320
§ 9. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju w zakresie problematyki sukcesji w prawie międzynarodowym	323
§ 10. Dla przypomnienia przed egzaminem	328
Rozdział XI. Organy państwa w stosunkach międzynarodowych	331
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	332
§ 2. Pojęcie organów państwa i pojęcia treściowo z nim powiązane	332
§ 3. Zagadnienie reprezentacji państwa w stosunkach międzynarodowych	334
§ 4. Kategorie organów państwa właściwych w zakresie stosunków międzynarodowych	336
§ 5. Organy wewnętrzne państwa	337
§ 6. Organy zewnętrzne państwa	344
§ 7. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju w zakresie problematyki reprezentacji państwa w stosunkach międzynarodowych	348
§ 8. Dla przypomnienia przed egzaminem	350
Rozdział XII. Uznanie w prawie międzynarodowym	353
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	355
§ 2. Pojęcie uznania i pojęcia treściowo z nim powiązane oraz przedmiot uznania	355
I. Uwagi ogólne	355
II. Uznanie – akt obowiązkowy czy dobrowolny?	357
III. Rodzaje, formy i sposoby uznania	360
§ 3. Uznanie państwa	367
I. Pojęcie państwa i uznania państwa	367
II. Charakter prawny uznania państwa	367
III. Kryteria uznania państwa	369
IV. Obowiązek nieuznawania sytuacji nielegalnych	374
V. Skutki prawne uznania i nieuznania państwa	380
§ 4. Uznanie rządu	382
I. Pojęcie rządu i uznania rządu	382
II. Charakter prawny uznania rządu	383
III. Kryteria uznania rządu	383
IV. Skutki prawne uznania rządu	386
§ 5. Uznanie za naród	387
I. Pojęcie narodu i uznania narodu	387
II. Charakter prawny uznania za naród	388
III. Kryteria uznania za naród	388
IV. Skutki prawne uznania za naród	388
§ 6. Uznanie za powstańców i stronę wojującą	389
I. Pojęcie powstańców i strony wojującej oraz ich uznanie	389
II. Charakter prawny uznania za powstańców i stronę wojującą	390
III. Kryteria uznania za powstańców i stronę wojującą	390
IV. Skutki prawne uznania za powstańców i stronę wojującą	391
§ 7. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju prawa międzynarodowego	391
§ 8. Dla przypomnienia do egzaminu	392
Rozdział XIII. Odpowiedzialność w prawie międzynarodowym	395
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	396
§ 2. Pojęcie odpowiedzialności i pojęcia treściowo z nim powiązane	396
§ 3. Charakter odpowiedzialności w prawie międzynarodowym	398
§ 4. Kodyfikacja zasad odpowiedzialności za naruszenie prawa międzynarodowego ..	399

§ 5. Powstanie odpowiedzialności za naruszenie prawa międzynarodowego	402
I. Subiektywna i obiektywna koncepcja odpowiedzialności	402
II. Przesłanki odpowiedzialności prawnomiędzynarodowej	403
1. Uwagi ogólne	403
2. Naruszenie międzynarodowego zobowiązania	404
3. Możliwość przypisania naruszenia	404
III. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność	405
§ 6. Podmiotowe aspekty odpowiedzialności za naruszenie prawa międzynarodowego	408
§ 7. Skutki naruszenia prawa międzynarodowego	410
§ 8. Formy i egzekwowanie odpowiedzialności za naruszenie prawa międzynarodowego	412
§ 9. Szczególne problemy odpowiedzialności organizacji międzynarodowych	416
§ 10. Odpowiedzialność za konsekwencje działań niezabronionych	418
§ 11. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju w zakresie problematyki odpowiedzialności w prawie międzynarodowym	421
§ 12. Dla przypomnienia przed egzaminem	422

Część II. Część szczegółowa prawa międzynarodowego

Dział I. Działy uwarunkowane historycznym rozwojem norm prawnych	427
---	------------

Rozdział XIV. Międzynarodowe prawo dyplomatyczne	427
---	------------

§ 1. Zagadnienia wprowadzające	428
§ 2. Pojęcie międzynarodowego prawa dyplomatycznego i pojęcia treściowo z nim powiązane	428
§ 3. Rys historyczny międzynarodowego prawa dyplomatycznego	430
§ 4. Źródła międzynarodowego prawa dyplomatycznego	436
§ 5. Zasady międzynarodowego prawa dyplomatycznego	440
§ 6. Ustanawianie stosunków dyplomatycznych	443
§ 7. Misje dyplomatyczne	444
§ 8. Członkowie misji dyplomatycznej	445
I. Uwagi ogólne	445
II. Klasy szefów misji i mianowanie szefa misji	445
III. Członkowie personelu misji	447
§ 9. Funkcje misji dyplomatycznej	448
§ 10. Przywileje i immunitety dyplomatyczne	449
I. Uwagi ogólne	449
II. Uzasadnienie przywilejów i immunitetów	450
III. Przywileje i immunitety osobowe	450
IV. Przywileje i immunitety rzeczowe	451
§ 11. Misje specjalne	452
§ 12. Współpraca dyplomatyczna w Unii Europejskiej	453
§ 13. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju międzynarodowego prawa dyplomatycznego	454
§ 14. Dla przypomnienia przed egzaminem	455

Rozdział XV. Międzynarodowe prawo konsularne	457
---	------------

§ 1. Zagadnienia wprowadzające	458
§ 2. Pojęcie międzynarodowego prawa konsularnego i pojęcia treściowo z nimi związane	458
§ 3. Rys historyczny międzynarodowego prawa konsularnego	459
§ 4. Źródła międzynarodowego prawa konsularnego	463

§ 5. Zasady międzynarodowego prawa konsularnego	465
§ 6. Ustanawianie stosunków konsularnych	467
§ 7. Urzędy konsularne i inne organy	468
§ 8. Personel konsularny	469
I. Urzędnicy konsularni i inni członkowie urzędu konsularnego	469
II. Klasy i rodzaje kierowników urzędów konsularnych	470
III. Mianowanie i dopuszczanie kierowników urzędów konsularnych	471
IV. Mianowanie członków personelu konsularnego	471
V. Zakończenie funkcji konsularnych	472
§ 9. Funkcje konsularne	473
§ 10. Przywileje i immunitety konsularne	474
I. Przywileje i immunitety osobowe	474
II. Przywileje i immunitety rzeczowe	476
§ 11. Konsul honorowy	478
I. Powołanie honorowego urzędnika konsularnego i zakończenie pełnienia przez niego funkcji konsularnych	478
II. Funkcje honorowych urzędników konsularnych	479
III. Przywileje i immunitety honorowych urzędników konsularnych i członków ich rodzin oraz personelu urzędu konsularnego	480
§ 12. Współpraca konsularna w Unii Europejskiej	485
§ 13. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju międzynarodowego prawa konsularnego	486
§ 14. Dla przypomnienia przed egzaminem	487
Rozdział XVI. Międzynarodowe prawo morza	491
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	492
§ 2. Pojęcie międzynarodowego prawa morza i pojęcia treściowo z nim powiązane ..	492
§ 3. Rys historyczny międzynarodowego prawa morza	495
§ 4. Źródła międzynarodowego prawa morza	500
§ 5. Zasady międzynarodowego prawa morza	501
I. Wolność morza otwartego	501
II. Zasada wyłącznej jurysdykcji państwa bandery	505
III. Zasada sprawiedliwej delimitacji	506
IV. Zasada suwerenności nad obszarami morskimi wchodzącymi w skład terytorium państwa nadbrzeżnego	507
V. Zasada korzystania z morza w celach pokojowych	507
VI. Zasada wspólnego dziedzictwa ludzkości	507
VII. Zasady ochrony i zachowania środowiska morskiego	508
VIII. Ogólne zasady prowadzenia morskich badań naukowych	508
IX. Zasada współpracy w zwalczaniu piractwa morskiego	509
§ 6. Status prawny obszarów morskich	511
I. Uwagi ogólne	511
II. Obszary morskie wchodzące w skład terytorium państwa nadbrzeżnego ..	512
III. Obszary morskie podlegające ograniczonej jurysdykcji państwa nadbrzeżnego	516
IV. Obszary morskie położone poza granicami jurysdykcji państwowej	519
V. Międzynarodowe cieśniny i kanały morskie	521
§ 7. Ochrona i zachowanie środowiska morskiego	523
§ 8. Pokojowe rozstrzyganie morskich sporów międzynarodowych	526
§ 9. Zarządzanie Oceanem Światowym	530
§ 10. Działalność organizacji i organów międzynarodowych w zakresie międzynarodowego prawa morza	531

§ 11. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju międzynarodowego prawa morza	534
§ 12. Dla przypomnienia przed egzaminem	537
Rozdział XVII. Pokojowe załatwianie sporów międzynarodowych	539
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	540
§ 2. Pojęcie pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych i pojęcia treściowo z nim powiązane	541
I. Spór, sytuacja, sprawa, konflikt	541
II. Załatwianie, rozwiązywanie i rozstrzyganie sporów	542
III. Dyplomatyczne a sądowe metody załatwiania sporów	543
§ 3. Rys historyczny pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych	545
I. Kształtowanie się zakazu stosowania siły i groźby użycia siły	545
II. Kształtowanie się procedur pokojowego załatwiania sporów	546
§ 4. Źródła pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych	547
§ 5. Zasady pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych	548
I. Uwagi ogólne	548
II. Zasada załatwiania sporów międzynarodowych środkami pokojowymi oraz zakaz używania groźby i siły	549
III. Inne zasady znajdujące zastosowanie odnośnie do sporów międzynarodowych	550
1. Zasada dobrej wiary	550
2. Zasada suwerennej równości państw	550
3. Zasada swobody umów	551
§ 6. Dyplomatyczne metody załatwiania sporów międzynarodowych	551
I. Uwagi ogólne	551
II. Negocjacje	552
III. Dobre usługi	553
IV. Mediacja	553
V. Koncyliacja	554
VI. Badanie faktów	554
§ 7. Sądowe metody załatwiania sporów międzynarodowych	554
I. Uwagi ogólne	554
II. Arbitraż międzynarodowy	554
III. Stały Trybunał Arbitrażowy	556
IV. Sądy stałe	556
V. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości	558
§ 8. Sposoby załatwiania sporów międzynarodowych przez organizacje międzynarodowe	561
§ 9. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych	563
§ 10. Dla przypomnienia przed egzaminem	564
Rozdział XVIII. Prawo przeciwwojenne	567
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	568
§ 2. Pojęcie prawa przeciwwojennego i pojęcia treściowo z nim powiązane	568
I. Uwagi ogólne	568
II. Prawo przeciwwojenne	569
III. Użycie siły	569
IV. Groźba użycia siły	570
V. Zagrożenie pokoju	571
VI. Naruszenie pokoju	572
VII. Akt agresji	572

§ 3. Rys historyczny prawa przeciwwojennego	574
I. Uwagi ogólne	574
II. Epoka „wojny sprawiedliwej”	574
III. Od <i>ius ad bellum</i> do <i>ius contra bellum</i>	576
1. Uwagi ogólne	576
2. Pakt Ligi Narodów	577
3. Pakt Brianda–Kellogga	577
4. Karta Narodów Zjednoczonych	578
§ 4. Źródła prawa przeciwwojennego	578
I. Uwagi ogólne	578
II. Umowy międzynarodowe	579
1. Karta Narodów Zjednoczonych	579
2. Inne umowy międzynarodowe	579
III. Zwyczaj międzynarodowy	580
IV. Rezolucje Zgromadzenia Ogólnego i Rady Bezpieczeństwa ONZ	581
§ 5. Zasady prawa przeciwwojennego	582
I. Uwagi ogólne	582
II. Zakaz użycia siły zbrojnej i groźby jej użycia	582
III. Inne zasady związane z zakazem użycia siły zbrojnej	584
§ 6. Bezpieczeństwo zbiorowe	585
I. Uwagi ogólne	585
II. System bezpieczeństwa zbiorowego przewidziany w KNZ	585
III. Operacje utrzymania pokoju	589
IV. Operacje wymuszania pokoju	590
V. Rola organizacji regionalnych w systemie bezpieczeństwa zbiorowego ...	592
§ 7. Prawo do samoobrony indywidualnej lub zbiorowej	593
I. Uwagi ogólne	593
II. Prawo do samoobrony w KNZ	594
1. Uwagi ogólne	594
2. Napaść zbrojna	595
3. Napastnik	596
4. Zakres czasowy wykonywania prawa do samoobrony	597
5. Rola Rady Bezpieczeństwa ONZ	598
III. Samoobrona w świetle prawa zwyczajowego	598
IV. Warunki konieczności i proporcjonalności w kontekście prawa do samoobrony	599
V. Samoobrona uprzedzająca/wyprzedzająca i prewencyjne użycie siły	600
VI. Samoobrona zbiorowa	602
§ 8. Jednostronne użycie siły poza ramami KNZ	603
I. Uwagi ogólne	603
II. Użycie siły zbrojnej w celu ochrony własnych obywateli	603
III. Interwencja humanitarna	604
IV. Interwencja na zaproszenie/żądanie	606
V. Użycie siły zbrojnej w obronie demokracji	607
§ 9. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju prawa przeciwwojennego	608
§ 10. Dla przypomnienia przed egzaminem	609
Rozdział XIX. Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych	613
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	614
§ 2. Pojęcie międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych i pojęcia treściowo z nim powiązane	614
I. Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych	614

II. Konflikty zbrojne i ich rodzaje	616
III. Osoby chronione	617
§ 3. Rys historyczny międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych	618
§ 4. Źródła międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych	620
§ 5. Zasady międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych	622
§ 6. Status kombatanta i ochrona jeńców wojennych	623
§ 7. Ochrona rannych, chorych i rozbitków na morzu oraz personelu medycznego i jednostek medycznych	626
I. Ranni, chorzy i rozbitkowie	626
II. Personel medyczny i jednostki medyczne	627
§ 8. Ochrona osób cywilnych w konfliktach zbrojnych	628
I. Ochrona ogólna osób cywilnych	628
II. Ochrona specjalna osób cywilnych	629
III. Internowanie i pozbawienie wolności	631
§ 9. Okupacja wojenna	632
§ 10. Środki i metody walki a międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych	633
I. Uwagi ogólne	633
II. Środki walki	634
III. Metody walki	635
§ 11. Wojna na morzu	636
§ 12. Wojna powietrzna	639
§ 13. Niemiędzynarodowe konflikty zbrojne	641
§ 14. Ochrona dóbr kulturalnych w konfliktach zbrojnych	643
§ 15. Implementacja międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych	645
§ 16. Odpowiedzialność międzynarodowa za naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych	647
§ 17. Działalność organizacji i organów międzynarodowych w zakresie międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych	649
I. Uwagi ogólne	649
II. Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy ..	649
1. Uwagi ogólne	649
2. Krajowe stowarzyszenia czerwonego krzyża lub czerwonego półksiężycy	649
3. Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża	650
4. Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy	651
5. Godło Międzynarodowego Ruchu Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy	651
III. Międzynarodowa Komisja Humanitarna do spraw Ustalania Faktów	652
§ 18. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju międzynarodowego prawa humanitarnego	653
§ 19. Dla przypomnienia przed egzaminem	654
Dział II. Działy uwarunkowane współczesnym rozwojem norm prawnych	657
Rozdział XX. Międzynarodowe prawo praw człowieka	657
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	658
§ 2. Pojęcie międzynarodowego prawa praw człowieka i pojęcia treściowo z nim powiązane	659

I. Międzynarodowe prawo praw człowieka i międzynarodowa ochrona praw człowieka	659
II. Obszary regulacji międzynarodowego prawa praw człowieka	659
III. Pojęcie standardów ochrony	660
§ 3. Rys historyczny międzynarodowego prawa praw człowieka	660
I. Antecedencje	660
II. Prawa człowieka w Karcie Narodów Zjednoczonych	661
III. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka	662
IV. Współczesność. Generacje praw człowieka	663
§ 4. Źródła międzynarodowego prawa praw człowieka	664
I. Umowy międzynarodowe	664
II. Zwyczaj międzynarodowy	667
III. Inne źródła międzynarodowego prawa praw człowieka	667
§ 5. Zasady międzynarodowego prawa praw człowieka	668
§ 6. Struktura i rodzaje zobowiązań międzynarodowych z zakresu praw człowieka	670
I. Charakterystyka stosunków prawnych	670
II. Podmioty uprawnione i zobowiązane	671
III. Treść zobowiązań i ich rodzaje	672
§ 7. Odpowiedzialność prawnomiędzynarodowa z tytułu naruszenia praw człowieka ..	674
§ 8. Systemy ochrony praw człowieka i kontrola wykonywania zobowiązań	676
I. Przegląd systemów ochrony i ich funkcje	676
II. System uniwersalny	677
III. System europejski	678
IV. Systemy pozaeuropejskie	679
§ 9. Zarys treści standardów ochrony praw człowieka w prawie międzynarodowym ..	679
I. Katalog praw i wolności w Międzynarodowych Paktach Praw Człowieka	679
II. Traktaty antydyskryminacyjne	681
§ 10. Wyzwania i kierunki rozwoju międzynarodowego prawa praw człowieka	683
§ 11. Dla przypomnienia przed egzaminem	684
Rozdział XXI. Międzynarodowe prawo lotnicze	687
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	688
§ 2. Pojęcie międzynarodowego prawa lotniczego i pojęcia treściowo z nim związane	689
§ 3. Rys historyczny międzynarodowego prawa lotniczego	690
I. Geneza regulacji międzynarodowego prawa lotniczego	690
II. Konwencja paryska z 1919 r.	690
III. Pozostałe wczesne regulacje międzynarodowego lotnictwa cywilnego	691
§ 4. Źródła międzynarodowego prawa lotniczego	691
I. Uwagi ogólne	691
II. System chicagowski	692
III. System warszawsko-montrealski, system rzymsko-montrealski, system kapsztadzki	693
IV. System tokijsko-hasko-montrealско-pekiński	693
§ 5. Zasady międzynarodowego prawa lotniczego	694
I. Zasada suwerenności państwa w przestrzeni powietrznej i wolności lotnicze	694
II. Zasada przynależności państwowej statków powietrznych	695
III. Zakaz użycia siły przeciwko cywilnemu statkowi powietrznemu	695
§ 6. Status prawny przestrzeni powietrznej	696
I. Uwagi ogólne	696

II. Teoria przylegania	696
III. Koncepcja „wolnego nieba”	697
§ 7. Status prawny statków powietrznych	697
I. Pojęcie i klasyfikacja statków powietrznych	697
II. Statki powietrzne państwowe i cywilne	698
III. Więź prawna statku powietrznego z państwem rejestracji	698
§ 8. Odpowiedzialność międzynarodowa za działalność w przestrzeni powietrznej ...	699
I. Reguły odpowiedzialności w systemie chicagowskim	699
II. Reguły odpowiedzialności w systemie warszawsko-montrealskim	699
III. Reguły odpowiedzialności w systemie hasko-tokijsko-montrealско- -pekińskim	701
§ 9. Międzynarodowe i krajowe organizacje oraz organy działające na rzecz lotnictwa	703
I. Organizacje międzynarodowe	703
II. Organizacje regionalne (europejskie)	704
III. Organizacje i organy krajowe (na przykładzie Polski)	704
§ 10. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju międzynarodowego prawa lotniczego	705
§ 11. Dla przypomnienia przed egzaminem	706
Rozdział XXII. Międzynarodowe prawo kosmiczne	709
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	710
§ 2. Pojęcie międzynarodowego prawa kosmicznego i pojęcia treściowo z nim powiązane	710
§ 3. Rys historyczny międzynarodowego prawa kosmicznego	711
§ 4. Źródła międzynarodowego prawa kosmicznego	712
§ 5. Zasady międzynarodowego prawa kosmicznego	714
§ 6. Status prawny przestrzeni kosmicznej	717
§ 7. Status prawny obiektów kosmicznych	719
§ 8. Status prawny kosmonautów	719
§ 9. Odpowiedzialność międzynarodowa za działania kosmiczne	720
§ 10. Współpraca międzynarodowa państw w badaniu i użytkowaniu kosmosu	723
§ 11. Działalność rządowych i pozarządowych organizacji międzynarodowych w zakresie międzynarodowego prawa kosmicznego	725
§ 12. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju międzynarodowego prawa kosmicznego	726
§ 13. Dla przypomnienia przed egzaminem	727
Rozdział XXIII. Międzynarodowe prawo środowiska	729
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	730
§ 2. Pojęcie międzynarodowego prawa środowiska i pojęcia treściowo z nim powiązane	730
§ 3. Rys historyczny międzynarodowego prawa środowiska	731
§ 4. Źródła międzynarodowego prawa środowiska	732
§ 5. Zasady międzynarodowego prawa środowiska	733
I. Uwagi ogólne	733
II. Zasada suwerenności państwa nad jego zasobami naturalnymi	734
III. Zasada zrównoważonego rozwoju	735
IV. Zasada prewencji	737
V. Zasada przezorności	738
VI. Zasada „zanieczyszczający płaci”	739
VII. Inne zasady międzynarodowego prawa środowiska	739

§ 6. Działalność organizacji i organów międzynarodowych na rzecz ochrony środowiska	739
§ 7. Główne problemy prawnomiędzynarodowej ochrony środowiska	743
I. Ochrona zasobów przyrodniczych	743
II. Zmiany klimatu	745
III. Zapobieganie pustynnieniu i wylesianiu	745
IV. Ochrona warstwy ozonowej i powietrza	746
V. Ochrona i wykorzystanie wód	747
VI. Ochrona środowiska podczas konfliktów zbrojnych	747
VII. Prawo do środowiska jako prawo człowieka	748
§ 8. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju międzynarodowego prawa środowiska	748
§ 9. Dla przypomnienia przed egzaminem	749
Rozdział XXIV. Międzynarodowe prawo karne	751
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	752
§ 2. Pojęcie międzynarodowego prawa karnego i pojęcia treściowo z nim powiązane	753
§ 3. Rys historyczny międzynarodowego prawa karnego	754
§ 4. Źródła międzynarodowego prawa karnego	758
§ 5. Zasady międzynarodowego prawa karnego	760
§ 6. Przesłębstwa (zbrodnie) międzynarodowe	763
§ 7. Perspektywa instytucjonalna ścigania i karania	765
§ 8. Aspekty proceduralne	769
§ 9. Implementacja krajowa	770
§ 10. Współpraca międzynarodowa w sprawach karnych	771
§ 11. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju międzynarodowego prawa karnego ..	772
§ 12. Dla przypomnienia przed egzaminem	773
Rozdział XXV. Międzynarodowe prawo pracy	775
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	775
§ 2. Pojęcie międzynarodowego prawa pracy i pojęcia treściowo z nim powiązane ...	776
§ 3. Rys historyczny międzynarodowego prawa pracy	776
§ 4. Źródła międzynarodowego prawa pracy	777
§ 5. Zasady międzynarodowego prawa pracy	779
§ 6. Standardy międzynarodowego prawa pracy	780
I. Wolność pracy i zakaz pracy przymusowej	780
II. Zakaz pracy dzieci i ochrona pracujących młodocianych	781
III. Zakaz dyskryminacji w stosunkach pracy	784
IV. Godne wynagrodzenie	786
V. Prawo do wypoczynku	787
VI. Ochrona trwałości stosunku pracy	788
VII. Bezpieczeństwo i higiena pracy	789
VIII. Wolność zrzeszania się i zawierania układów zbiorowych	791
IX. Zabezpieczenie społeczne	792
§ 7. Działalność organizacji międzynarodowych i nadzór nad przestrzeganiem standardów międzynarodowego prawa pracy	794
I. Mechanizmy kontrolne na poziomie uniwersalnym	794
II. Mechanizmy kontrolne na poziomie regionalnym (europejskim)	796
§ 8. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju międzynarodowego prawa pracy	798
§ 9. Dla przypomnienia przed egzaminem	799
Rozdział XXVI. Międzynarodowe prawo kultury	801
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	802

§ 2. Pojęcie międzynarodowego prawa kultury i pojęcia treściowo z nim powiązane .	802
§ 3. Rys historyczny międzynarodowego prawa kultury	806
§ 4. Źródła międzynarodowego prawa kultury	807
§ 5. Zasady międzynarodowego prawa kultury	809
§ 6. Główne problemy międzynarodowego prawa kultury	810
I. Ochrona dziedzictwa kulturalnego podczas konfliktów zbrojnych	810
II. Ochrona dziedzictwa kulturalnego i naturalnego w czasie pokoju	812
III. Ochrona podwodnego dziedzictwa kulturalnego	814
IV. Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturalnego	815
V. Ochrona skradzionych lub nielegalnie wywiezionych dóbr kultury oraz zwalczania przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturalnemu	816
§ 7. Działalność organizacji i organów międzynarodowych na rzecz kultury	817
I. Działalność ONZ	817
II. Działalność UNESCO	818
III. Działalność Rady Europy	819
IV. Działalność Unii Europejskiej	820
§ 8. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju międzynarodowego prawa kultury ...	821
§ 9. Dla przypomnienia przed egzaminem	821
Rozdział XXVII. Międzynarodowe prawo medyczne	823
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	824
§ 2. Pojęcie międzynarodowego prawa medycznego i pojęcia treściowo z nim powiązane	824
§ 3. Rys historyczny międzynarodowego prawa medycznego	826
§ 4. Źródła międzynarodowego prawa medycznego	829
I. Uwagi ogólne	829
II. Umowy międzynarodowe	829
III. Zwyczaj międzynarodowy	833
IV. Prawo miękkie (<i>soft law</i>)	834
V. Orzecznictwo	835
§ 5. Zasady międzynarodowego prawa medycznego	838
§ 6. Efektywność międzynarodowego prawa medycznego	840
§ 7. Działalność organizacji i organów międzynarodowych na rzecz międzynarodowego prawa medycznego	841
I. Światowa Organizacja Zdrowia	841
II. Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury	842
III. Rada Europy	844
IV. Unia Europejska	844
V. Światowe Stowarzyszenie Lekarzy	845
VI. Światowi Prawnicy i Lekarze	846
VII. Lekarze dla Praw Człowieka	847
§ 8. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju międzynarodowego prawa medycznego	847
§ 9. Dla przypomnienia przed egzaminem	849
Rozdział XXVIII. Międzynarodowe prawo migracyjne i uchodźcze	851
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	851
§ 2. Pojęcie międzynarodowego prawa migracyjnego i uchodźczego oraz pojęcia treściowo z nimi powiązane	853
I. Prawo migracyjne i migranci	853
II. Prawo uchodźcze, uchodźcy i inni migranci wymagający ochrony	854

§ 3. Rys historyczny międzynarodowego prawa migracyjnego i uchodźczego	858
§ 4. Źródła międzynarodowego prawa migracyjnego i uchodźczego	859
§ 5. Zasady międzynarodowego prawa migracyjnego i uchodźczego	862
I. Zasady ogólne	862
II. Zasada <i>non-refoulement</i>	863
§ 6. Kategorie migrantów	865
I. Migranci dobrowolni	865
II. Migranci niedobrowolni	867
1. Uchodźcy	867
2. Inni migranci wymagający ochrony	868
§ 7. Działalność organizacji i organów międzynarodowych w zakresie migracji i uchodźstwa	870
§ 8. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju międzynarodowego prawa migracyjnego i uchodźczego	872
§ 9. Dla przypomnienia przed egzaminem	872
Rozdział XXIX. Międzynarodowe prawo zasobów wodnych	875
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	876
§ 2. Pojęcie międzynarodowego prawa zasobów wodnych i pojęcia treściowo z nim powiązane	876
§ 3. Rys historyczny międzynarodowego prawa zasobów wodnych – od międzynarodowego prawa rzeczno- zasobów wodnych	878
§ 4. Źródła międzynarodowego prawa zasobów wodnych	884
§ 5. Zasady międzynarodowego prawa zasobów wodnych	888
§ 6. Działalność organizacji i organów międzynarodowych w zakresie kodyfikacji i rozwoju międzynarodowego prawa zasobów wodnych	891
§ 7. Ochrona zasobów wodnych jako problem międzynarodowego prawa środowiska	892
§ 8. Prawo do wody jako prawo człowieka	893
§ 9. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju międzynarodowego prawa zasobów wodnych	896
§ 10. Dla przypomnienia przed egzaminem	897
Rozdział XXX. Międzynarodowe prawo gospodarcze	901
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	901
§ 2. Pojęcie międzynarodowego prawa gospodarczego i pojęcia treściowo z nim powiązane	902
§ 3. Rys historyczny prawa międzynarodowego gospodarczego	903
§ 4. Źródła międzynarodowego prawa gospodarczego	904
I. Międzynarodowe prawo handlu międzynarodowego	904
II. Międzynarodowe prawo inwestycyjne	906
III. Międzynarodowe prawo finansów międzynarodowych	906
§ 5. Zasady międzynarodowego prawa gospodarczego	907
§ 6. Międzynarodowe prawo handlu międzynarodowego – Prawo Światowej Organizacji Handlu	907
I. Uwagi ogólne	907
II. Podstawy instytucjonalne Światowej Organizacji Handlu	908
III. Handel towarami	909
IV. Handel usługami	912
V. Handlowe aspekty własności intelektualnej	914
VI. Rozwiązywanie sporów	915
§ 7. Międzynarodowe prawo inwestycyjne	916

I. Uwagi ogólne	916
II. Cele międzynarodowego prawa inwestycyjnego	917
III. Zakaz wywłaszczenia bez odszkodowania	918
IV. Słuszne i sprawiedliwe traktowanie	918
V. Zakaz dyskryminacji	919
VI. Rozstrzyganie sporów inwestycyjnych	920
§ 8. Regionalne porozumienia handlowe	921
§ 9. Międzynarodowe prawo finansów międzynarodowych	922
§ 10. Działalność organizacji i organów międzynarodowych w zakresie międzynarodowego prawa gospodarczego	924
§ 11. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju prawa międzynarodowego gospodarczego	925
§ 12. Dla przypomnienia przed egzaminem	926
Dział III. Działy <i>in statu nascendi</i>	927
Rozdział XXXI. Międzynarodowe prawo polarne	927
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	928
§ 2. Międzynarodowe prawo polarne i pojęcia treściowo z nim powiązane	928
§ 3. Rys historyczny międzynarodowego prawa polarnego	930
§ 4. Antarktyka	933
I. Historia odkryć	933
II. Źródła i zasady prawa międzynarodowego określające status prawny Antarktyki	933
III. Działalność organizacji i organów międzynarodowych w zakresie dotyczącym Antarktyki	936
§ 5. Arktyka	937
I. Historia odkryć	937
II. Źródła i zasady prawa międzynarodowego określające status prawny Arktyki	937
III. Działalność organizacji i organów międzynarodowych	940
§ 6. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju międzynarodowego prawa polarnego	940
§ 7. Do powtórzenia przed egzaminem	942
Rozdział XXXII. Międzynarodowe prawo katastrof	945
§ 1. Zagadnienia wprowadzające	946
§ 2. Pojęcie międzynarodowego prawa katastrof i pojęcia treściowo z nim powiązane	946
§ 3. Rys historyczny międzynarodowego prawa katastrof	948
§ 4. Źródła międzynarodowego prawa katastrof	949
I. Uwagi ogólne	949
II. Normy dotyczące reagowania na wystąpienie katastrofy	950
§ 5. Zasady międzynarodowego prawa katastrof	951
§ 6. Międzynarodowe standardy redukcji ryzyka wystąpienia katastrofy	952
§ 7. Międzynarodowe standardy reagowania na wystąpienie katastrofy	953
§ 8. Wpływ katastrof na zobowiązania międzynarodowe państw	954
§ 9. Działalność organizacji i organów międzynarodowych w zakresie międzynarodowego prawa katastrof	956
§ 10. Wyzwania i postulowane kierunki rozwoju międzynarodowego prawa katastrof	958
§ 11. Dla przypomnienia przed egzaminem	958
Indeks rzeczowy	961